

*lk:n edustuksesta samojedissa

PAASONEN on (Beitr. s. 64 seur.) esittänyt kuusi uralilaista sanayhdistystä, joissa olisi alkuaan ollut konsonanttiyhtymä *lk. Näistä hän kuitenkin pitää kolmea epävarmana. On syytä seuraavassa lähempää tarkastella kaikkia näitä sanoja.

Täysin varma on jurakin *tō* 'sulka, siipi' ja OS *tu, tū* sanojen yhdistäminen vastaaviin suom.-ugril. sanoihin, joihin kuuluvat lpK *toilke* 'sulka', mord. *tolga*, ostj. *t'ōyâL* ym. Lisäykseksi mainittakoon, että se on todettu myös motorista, nim. (Spassk.) *tu* 'Feder', *tu-da* 'Flügel'. Kun tässä sanassa on jo kantasamojedissa tapahtunut *lk > *l > Ø, tuntuu oudolta, että PAASONEN katsoo jurakissa esiintyvän *l* ~ Ø vaihtelun, esittäen Pustozerskista muodot (Klapr.) *t'ly* ja (Pallas) *tyly*. On ilmeistä, etteivät nämä ole alkuperäisiä jurakin sanoja, vaan peräisin permiläisistä kielistä, vrt. syrj. *tīl* 'sulka', votj. *tīli* id.

Hyväksyttävä on myös seuraava etymologia: O *χūllā* 'uida virran viemänä', *χūllō* id., Sj. *χū''lā, χū''lō* id., O *jiri χūllāi''* 'kuu tuli näkyviin', ym. | s. *kulke* 'progredi, provehi, iter facere' | lpN *golggat* 'fluere; vagari' | mord. *kolge* 'triefen, rinnen, lecken, leck sein' | syrj. *kīlal-* 'treiben (auf d. Wasser), fluten, schwimmen, Fluss abwärts fahren' | ostj. *χōyâ t-, k'ōyâ l-* jne. 'laufen; schreiten' | unk. *halad-* 'progredi, præter ire, differri'. PAAS. katsoo jurakin sanassa *l*-äänteen edustavan *lk:ta, mikä ei nähdäkseni ole varmaa, vaan saattaa tässäkin tapauksessa esiintyä Ø. Jurakin *l*-aines voisi hyvinkin olla johdin, vrt. esim. O Sj. U *ṇāēδvltō* 'ajella (poroilla, hevosella)', Lj. *ṇāēittvΛ'Λ'ōš*, Nj. *ṇāēittvōrōš* id., O Sj. U *ṇāēδvltī* 'ajelee', O *ṇāēδvltā* 'lähteä ajelemaan', ym. Kantaverbistä O Sj. *ṇāēδā* 'laskea menemään, päästää vapaaksi', ym. *l*:tön kantavartalo esiintyy ehkä myös sanassa O *χū* 'virran rantaan ajama puu', Sj. M *χū-β*, Lj. Kis. Nj. P *kūβ* id. *r*:llinen johdin saattaa olla OS:n verbissä N *ku-rak* 'schiffen, abwärts fahren', Kar. *kūraṇ*, Tas *kūrembaṇ* 'ich schiffe'; B Tas Kar. *kurenmaṇ* 'gehen', *kurettel-gum* 'Gänger'; N *kuralbak* 'laufen', B Tas Kar. *kuralnaṇ*, N *kurannak* id., Tas *kuralžel-gum* 'ein laufender Mensch', jne.

Seuraavassa sanassa katsoo PAAS. samojedin *lg, lk*-konsonanttiyhtymän edustavan alkuperäisen *lk:n »vahvaa astetta», mikä oletamus tuntuu arve-

luttavalta. TšerO *nulyq* 'Weisstanne', W (Bud.) *nolugaž*, B (Tr.) *nolgo kož*; perm. *ńil*; vog. *ńul*, *ńuli*, *ńuli*, *ńel*; ostj. *ńwlyà*, *ńatxə* | jur. (Reg.) *ńalk*; OS *ńulg*, *ńolg*, *ńulge*, *ńulgó*; Kam. *nelga* id. Ostjakin murremuodot kuuluvat täydellisemmin (Karj. Wb II 651 a) DN *ńatxə*, V Vj. *ńwłk'ĩ*, Trj. *ńāΛenĳ'ĩ*, Kaz. *ńāΛTĩ*, O *ńwly'a*. Kamassista on Donner (Wb. 45 b) muistiinpannut *nołygo*, *ndālygo* id. Kamassissa on sananalkuinen *ń-* > *n-* takavokaalien edessä (ks. tästä PAAS. Beitr. s. 18). Jurakin sanan olen muistiinpannut ainoastaan OP murteesta muodossa *ńatĳ'k'z* ja se on samoin kuin Reg. *ńalk* lainattu läheisestä ostjakin Obdorskin murteesta. Todennäköistä on, että myös OS:n ja kamassin sanat ovat ostjakkilaisia lainoja, jolloin ne eivät todista mitään **lk*:n edustuksesta samojedissa. Jätän avoimeksi kysymyksen, olisiko ehkä suom.-ugr. kielissä *k*, *γ* -aines alkuaan ollut johdin (vrt. ostjTrj. ja tšerW Bud.).

Suppealta alalta todettujen OS N *kele-mnak*, *kelembak*, K Tsch. OO *kelemnanə* 'fehlen, mangeln' verbien alkusukulaisuutta seuraavien suom.-ugril. sanojen kanssa pitää PAASONEN syystä kyseenalaisena: lpN *galggat* 'debere, necesse est', syrj. *kol-* 'nötig, notwendig sein', unk. *kell* 'libet, lubet, placet, oportet'. Näihin on vielä lisättävä ostj. (Karj. Wb I 463) Trj. *kēΛq's*: *sāmp'əΛ k'*. 'heikko-, likinäköinen', Kaz. *kəΛq's* 'puute', *k. Aq'ŋ'* 'nälkäkesä', *se'mpəΛ k.* 'heikkonäköinen'.

Lopuksi mainittakoon vielä pari aivan väärää PAASOSEN esittämää ja kysymysmerkillä varustamaa sanayhdistystä.

Unk. *falu* (plur. *falva-k*) 'Dorf'; ostj. *pōγəl*, *pūγəl* jne.; vog. *pāβΛ*, *pāβΛ*; sam. jur. (Reg.) *peə* 'Dorf (Haus, Stadt)'. Jurakin sanan merkitys on väärä, mikä johtuu sekaannuksesta kahden venäläisen sanan kesken, nim. *деревья* 'puut' ja *деревня* 'kylä'.

Syrj. *pyl-si-* 'sich baden (im Dampfbade)', *pyl-sed-* 'baden', votj. *pilat-* 'baden, waschen, schwemmen (z. B. ein Pferd), begiessen', *pilask-* 'sich baden, sich waschen'; vogK *pāili*, UL *poili*, N *pūli* 'baden (intr.)', *pūyēlnē kwol*, *pūlēnē kwol* 'Badehaus'; ostj. *pēγət-*, *pōγəl-*, *pēuəl-* jne. 'schwimmen, baden';? Kam. *pha'lam* (> **phad-lam*, imper. 2. *pha'da*, ks. Gr. 104) 'sich baden, schwimmen. Sam. *d* olisi Paasosen mielestä käsitettävissä johtimeksi. Donnerilla (Wb 53, 54 a) on tästä kamassin sanasta seuraavia muotoja: *p'olu'lem* 'tauchen', *p'o'lam*, *p'q'lam*, *p'q'd'lem*, *p'v'lam* 'sich baden, schwimmen, fließen', *bū p'q'le* 'das Wasser fließt, strömt', jne. Ei ole todisteita siitä, että kam. *-d-* olisi johdin, todennäköisemmin se kuuluu kantavartaloon, jolloin sillä on selvä vastine jurakissa, nim. O *padērtš* 'tauchen, (sich) baden, einkehren (z. B. in ein Zelt beim Vorüberfahren)', Sjo. *padērtš* 'tauchen', O *padēr''a* 'Wasserstrudel', *padū* 'Untergang (der Sonne), das Einwärtskehren (der Fasern im Holz)', Nj. *pač'ism* 'Tauchen'. Eri sana on jurNj. *pač'iv'čš'č'š'* '(sich) baden', Lj. *pač'Λ'Λ'w-čš'č'ermə məət^H* 'Badestube', joka on laina ostjakista.

Alkuperäistä *-l-ää edustaa samojedissa sekä l että Ø (ks. PAAS. Beitr. s. 37 seur.). Ettei edellä olevassa ole yhtään varmaa l-edustusta *-lk-yhtymästä, johtunee esimerkkien niukkuudesta. Joka tapauksessa on jo kantasamojedissa tapahtunut *lk- > l, jota on saattanut sitten edustaa Ø, kuten alkuperäistä *-l-ääkin.

T. LEHTISALO

Die Vertretung von *-lk- im Samojedischen

PAASONEN hat (Beitr. 64 f.) sechs uralische Wortvergleichen, in denen ursprünglich *-lk- vorgekommen wäre. Nach seiner Meinung sind von diesen nur die folgenden drei vollkommen sicher. Im Worte jur. *tō*, OS *tu*, *tū* 'Feder, Flügel' *lk > Ø, (jurPust. *t'ly*, *tyly* < perm.). Fi. *kulkea* 'progredi, provehi, iter facere', usw. zu jur. *hūly-dm*, *hul'o-dadm* 'schiffen, schwimmen, stromabwärts fahren', in dem PAAS. l-Vertretung annimmt, vielleicht mit Unrecht, weil -ly-, -l'o- Ableitungssuffix sein kann, vgl. JurO *χū*, Sj. M *χu-β*, Lj. Kis. Nj. P *kū-β* 'vom Wasser an das Ufer getriebener

Baum', OSN *kurak* 'schiffen, abwärts fahren', Tas *küremban* 'ich schiffe', B Tas Kar. *kurennan* 'gehen', N *kuralbak* 'laufen', B Tas Kar. *kuralnan* id., vertritt möglicherweise auch die Schwundstufe des *lk. Nach Meinung PAASONEN's vertritt jur. -lk, OS -lg, lg(e), -lg(ó) die »starke Stufe« von *lk im folgenden Worte: jur. (Reg.) *ńalk* 'Edeltanne', OSNB Tas *ńulg*, MO *ńolg*, K NP *ńulge*, Tsch. *ńulgó* id., kam. *nelga* id. Jur. *ńalk* jedoch < ostjO. Nach Donner lautet das kam. Wort *nońygo*, *nńygo*, wo *n-* < *ń- (vgl. Beitr. 18). Wahrscheinlich sind auch OS und kam. Wörter aus dem Ostj. entlehnt.

T. LEHTISALO